

l'any 1375, que a les costes africanes posa l'anotació «en aquestes plages se troba molt ivori per la multitud de oriffans e roax que ací arriben en les plages» (*InuLC*); on sembla que hom va confondre el caixalot, o una mena de balena, amb el nom portuguès dels grans dofins; és sabut que en part del domini portuguès la -z final sona com la nostra -ix

D'aquest nom de peix s'ha de distingir el ross. RUARDA, que tractarem a continuació perquè no s'hi confongui, a causa de la semblança en la forma dels dos noms. La **ruarda*, però, és un peix enterament diferent, que tampoc ha estat recollit en els nostres diccionaris; i no és estrany perquè és un nom exclusiu del Rosselló. En el Barcarès me l'identificaren, sense vacillar, amb el fr. *sole*, o sigui 'llenguado' després d'enumerar-lo en llista: «llobarro, llissa, anguiles, *řuárdā*, gamberotes, franquets ['crancs'], anguila pagesa o maresa, carròs» (1960)

Usà aquest mot A. Saisset. En l'antologia de Saisset, «Perpinyanenques» (p. 14), a cura de Massó Torrents, aquest en el glossari que en féu, preparat interrogant la gent més entesa de Perpinyà, el tradueix per 'llenguadol': coincidència, doncs, que no deixa cap dubte sobre la identificació. Conta Saisset que en una excursió a mar, des de Perpinyà, al pic de l'estiu, un dia que feia «una calor descarada», la jardineria que els porta, bolca i es trenca a mig camí: «Quin dessossego tinc! Són cinc hores de tarda / --- / amb un sol a poguer fregir una *roarda*, / i ¿com farem per no'n tornar?» ['per tornar-nos-en'] (id. a *Catal d R*, p. 95). *AlcM* en citar aquest passatge cau en un malentès extraordinari, enorme, definint «vaca vella». Una vaca fregida, i la fregidura de la vaca presa com a punt de comparació per ponderar una soleiada. ja es veu que és inconcebible

Ara bé l'*InuLC* n'assenyala diverses cites en docs. rossellonesos medievals: «roger gros e *roarda* grossa e rom e amfós, 16 drs» l'any 1378, i «*roarda* grossa --- e *roarda* miçana» l'any 1379, que el mateix Alart aclareix com a nom d'un «pex», s. v. *roarda*, i encara en dóna una altra s. v. *sançonella* que no estic segur que no sigui del mateix doc., puix que també la data de 1379. Que es tracta d'un llenguado està comprovat pel fet de citar-lo junt amb el «rom» i l'«amfós», car l'anomenat *rèmol petit*, segons el llibre de F. Lozano, és el *Buglossidium luteum*; i aquest i el *rèmol blanc*, segons la mateixa obra, s'usen en el Princ. com a nom d'aquest i del *Symphurus nigrescens*, tots dos peixos soleids, com la *solea* o 'llenguado', i molt semblants a aquest peix.

Ara bé en la llista nombrosa de noms dels «Soleidae» que dóna aquesta obra («Nomenclatura ictiològica --- de los peces españoles», Md, *Inst de Oceanografía*, 1963) de Catalunya, d'Espanya i de tot Europa, en les sis grans columnes que dedica a la «Solea» i a les «Soleidae» totes (pp. 145-48), no n'hi ha cap que tingui ni una vaga semblança amb *ruarda*. I no veient-se cap pista etimològica en cap direcció, aquesta absència d'anàlegs dóna peu a la sospita que es tracti d'un nom originat en circumstàncies pròpies del Ros-

selló; i per tant ens encoratja, a falta d'altra cosa, a proposar l'única idea que se'ns ocorre. A l'Estany de Canet (justament era a Canet on havien anat segons Saisset aquells excursionistes a banyar-se), vaig veure el 1960 com els pescadors calaven filats en el Grau de l'estany, i m'explicaren que era «per agafar anguilles i *řuárdā*».

La cosa interessant del cas, és que és per aquest grau per on s'escolen les aigües del *Rard*, després de travessar l'estany de Canet. El nom del *Rard*, com està ben esbrinat, riu poc abundant, de llit en gran part sec, prové de RIVUS ARIDUS 'riu eixut', passant per *Reard*, nom encara oficial, i amb variants documentals, *Riard*, *Ruu Arido*. Però entre les formes que pren RIU aglutinat amb un altre component, en noms propis fluvials, es troba *Ru-* alternant amb *R-*, en diversos casos: *Ruquerna/Riquerna*, *Romadriu/Riu-Madriu*, *Ru-Bragós* dissimilat en *Llobragós*, *Ruvillec* etc. Imagino doncs que els rossellonesos vagin anomenar *ruarda* o *roarda* la mena de «solea» que arrossegaven les aigües del **Ruard/*Roard/Reard/Rard*. La forma *Ruart* es troba també com a nom d'un llogaret prop del Fluvià, agregat a Orfens (GGC, Girona, p. 411)

Insisteixo que no hi ha altra pista raonable. Perquè una de mera paronímia, en què algú podria pensar, manca de tot fonament. *AlcM* anota al Conflent «*ruard*, -da, adj. viu d'enteniment, capaç d'enganyar qualsevol», però això no és català sinó un mot de l'argot francès, *rouard*, *roué*, id., que no té cap dret a figurar en un dicc. nostre, per més que els rossellonesos puguin usar termes francesos argòtics; el mateix Saisset usa algun cop *ruat* («r: astut» en el gloss. de *Catal. d R*). En francès, *roué*, antic terme argonat, ha guanyat cert grau d'admissió en la llengua comuna, d'ençà que va usar-lo Lamartine en un cert passatge de *Lorenzaccio*. Quant a la variant sufixal *rouard* ha restat d'argot estricta, si bé ja documentat en les «Sources de l'Argot Ancien»; i Esnault (*Dict. des Argots*) l'hi troba des del *Mistère de Saint Crestoffe*, de 1567. Tots dos són derivats del fr. *roue* 'roda', fr. familiar *rouerie* 'astúcia'. No sols per la pèrdua de la -d-, salta a la vista, que el nom de peix *ruarda* no hi pot tenir res a veure.

El que induí a l'enorme malentès dels d'*AlcM* és trobar en el *TdF* un articlel «*rouardo*: vieille vache», secament així, sense la més lleugera prova ni localització: Mistral ho va posar, sens dubte «a benefici d'inventari». Ho degué treure del vocabulari del Roergue per Vayssier, que ho porta amb el mateix laconisme, i localitzant-ho en un sol poble, Saint-Sernin; afegint-hi, però, «*rouard* m. boeuf un peu âgé qu'on engraisse». Hi ha algun testimoni d'això en la *Costuma del Roergue* (S. XIV?) on es parla de «tropels» de bous «*roartz* per grays», i de *roardar buou* o *vaca*, sens dubte posar-lo a engrèixer (hapax citats en PSW VII, 356), i és clar que Vayssier ho degué treure d'aquí.

Qui sap si ve això del NP *Rouard* registrat pel *TdF* com a provençal i per *AlcM* com a català: imagem que *roardar* un bou fos sotmetre'l a un règim ideat per algun ramader de nom *Rouard* per engrèixer-los;